

# דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

## שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר מסעי - בין המצרים תשע"א

שהיה בימי מרדכי ואסתר שנהנו ישראל מסעודתו של אותו רשע, ואפילו שהייתה שם כשרות למהדרין, וכמו שאמרו חז"ל (ילקוט אסתר א) על הפסוק "לעשות כרצון איש ואיש" - לעשות כרצון מרדכי והמן, מכל מקום היה זה פגם וחטא שנהנו מסעודת הרשע, והעמיד להם הקב"ה את המן הרשע שביקש להשמיד להרוג ולאבד, ומיד עשו תשובה ובטלה הגזירה, וכך בכל הדורות יש גזירות כדי לעורר את ישראל לתשובה.

לכן הגלות הייתה אפילו על חטאים של שוגג, וכמו שאנו אומרים "מפני חטאינו", כי כלל ישראל שיש להם זכויות קיום נצחית, צריכים להיענש אפילו על חטאים של שוגג, שמתוך הצרות יתעוררו לחזור בתשובה שלמה, ועל ידי שיעשו תשובה שלמה יזכו לגאולה השלמה.

ואמנם יש כמה דרכים לגאולה השלמה, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צח, א) כתיב בעייתה וכתוב אחישנה, זכו - אחישנה, לא זכו - בעיתה, אם כלל ישראל יזכו ויעשו תשובה, הקב"ה יחיש את הגאולה, אבל אם לא עשו תשובה, אזי מוכרחים לכל הצרות שעברנו עד היום רחמנא לצלן, ידוע שכל התקופות בכלל ישראל היו קשות מאד, ותמיד היו רדיפות ואינקוויזיציות וגזירות איומות, וכל זה הוא בבחינת מלך שגזירותיו קשות כהמן, כדי לעורר אותנו לתשובה.

גם הצדיקים בכל התקופות סבלו יסורים איומים, אם כי יש עצה להחליף את היסורים ביסורים של תורה, וכמו שכתב רבינו יונה (ד, יא) "כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעייניו יעלה במקום יסורים", אם אדם עוסק בתורה עד כלות הכוחות זה נקרא יסורים שמכפרים, וכל גדולי ישראל היו מתאמצים ולומדים עד כלות הכוחות, והיו מגיעים קרוב לפיקוח נפש מרוב מאמץ, יסורים אלו עולים במקום היסורים האחרים שמכפרים.

ויחד עם היסורים והקשיים של עמל התורה, היו להם גם חיי העולם הזה קשים מאד, והיו גזירות ורדיפות על כלל ישראל בכל התקופות ובכל הארצות, בפרט במדינות אירופה ששם היו גזירות השמד ומסעי הצלב, ובכל הארצות היו רבים שמסרו את נפשם על קידוש השם, אין זה כי אם מפני שלא זכינו עדיין שיחיש הקב"ה את הגאולה, ולכן היו צריכים צרות ורדיפות כאלה שהם בבחינת מלך שגזירותיו קשות כהמן, כדי לעורר את כלל ישראל לשוב בתשובה שלמה ולתקן את חטא החורבן.

ברם, תיקון חטא החורבן הוא תיקון קשה מאד, שהרי אמרו חז"ל (יומא ט, ב) "ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם", בית המקדש הראשון שחרב מפני שלושת העבירות החמורות של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, היו אלו חטאים גלויים וידועים שידעו לעשות עליהם תשובה, ואחרי שבעים שנה כבר פסקה הגלות ונבנה בית המקדש, אבל מקדש שני שחרב בעוון שנאת חנם, זהו חטא שאינו מגולה, כי אדם אינו מרגיש ששנאתו היא בחינם, ותמיד הוא מצדיק את עצמו לומר שהוא צודק בשנאתו את חברו, ומי שאינו מרגיש בחטאו כיצד יחזור בתשובה? ומאחר שאין חוזרים בתשובה, ולא תיקנו את חטא החורבן, לכן הגלות נמשכת עד היום הזה.

אנו נמצאים עתה בימי בין המצרים שמתאבלים בהם על חורבן בית המקדש, ויש לעמוד על נוסח התפילה שאנו אומרים "ומפני חטאינו גלינו מארצנו", משמע שהחטאים שלנו הם שגרמו לנו לגלות מארצנו, ולכאורה הרי לא אנו חטאנו אלא דור החורבן הם שחטאו והם שגלו מעל אדמתם, ואנחנו לא היינו כלל בזמן החורבן, ומדוע זה נקרא חטאינו?

ויש לפרש כפי שכבר הזכרנו כמה פעמים כי אם אנו היינו מתקנים את חטא החורבן לא היה החורבן נמשך, ומטעם זה אמרו חז"ל (ירושלמי יומא א, א) שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו הוא החריבו, כי המשך החטאים של שנאת חנם ומידות רעות הוא זה שגורם את המשך החורבן עד עתה, ולכן זה נקרא מפני חטאינו כי המשך החטאים על ידינו הוא שגורם את המשך חורבן בית המקדש.

ועוד יש לדייק מה שאנו מזכירים "מפני חטאינו" בלשון שוגג, חטא הוא שוגג ואינו מזיד, והיינו שאפילו החטאים בשוגג הם כבר סיבה לגלות מארצנו, והטעם בזה כי עם היחיד אין מדקדקים כל כך על שוגג, מפני שיש בידו לעשות תשובה, או שיהיו יסורים או מיתה מכפרת, ואם לא יעשה תשובה ייענש בגיהנום, יש רשעים שמקבלים שכר המצוות בעולם הזה על חשבון העולם הבא, ויש גם יחיד שנכרת מהעולם הזה ומהעולם הבא, אבל כלל ישראל יש הבטחה שיהיו קיימים לעולם ויש להם זכות קיום נצחית, לכן מדקדקים עימהם יותר לתת להם יסורים או חורבן לתקן גם את חטאיהם של שוגג, כדי שיהיו ראויים לשכר של עולם הבא וימות המשיח.

והנה לכאורה עדיין צריכים להבין, כי החורבן היה מפני שכלל ישראל לא היו ראויים להשראת השכינה מפני חטאיהם, ומאחר שאיננו ראויים להשראת השכינה אין לנו הזכות שיהא בית המקדש קיים, אבל בזמן החורבן היו עוד צרות רבות ואיומות נוסף על החורבן עצמו, וכפי שמתואר במגילת איכה בקינות ובמדרשים איזה צרות קשות שהיו שם, וצריך ביאור מדוע הגיעו להם צרות אלו, ואפילו שאיבדו את הזכות לקיום בית המקדש, עדיין אין זה סיבה לסבול צרות רבות וקשות כל כך.

ונראה הטעם בזה כי כל הצרות באו עליהם כדי להחזירם למוטב, ואם היו רשעים לא היו נותנים להם צרות כאלה כי הרשעים נענשים על חטאיהם בגיהנום, ויש להם חיים טובים בעולם הזה כדי להאבידם מן העולם הבא, וכמו שפירש"י בסוף פרשת ואתחנן על הפסוק (דברים ז, י) "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו" - בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא, ואמנם יש גם רשעים שסובלים יסורים איומים בסוף ימיהם, וזהו כמו שאמרו (אבות ה, יט) תלמידיו של בלעם הרשע יורשים גיהנום ויורדים לבאר שחת, והיינו גיהנום בעולם הזה ובעולם הבא.

אבל כלל ישראל שיש להם זכות קיום נצחית, ואי אפשר להאבידם מן העולם הבא כמו הרשעים, אם הם נכשלים בחטא ואינם מתעוררים לתשובה, הקב"ה מביא עליהם צרות וגזירות קשות כדי לעוררם לתשובה, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צז, ב) הקב"ה מעמיד להם מלך שגזירותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירים למוטב, וכפי

ורק משה רבינו קיבל ישר מהקב"ה, ואלדד ומידד בזכות ענוותנותם שאמרו שאינם ראויים לגדולה, זכו לקבל ההשפעה ישר מהקב"ה כמו משה רבינו, ומשה שהיה עניו מכל האדם שמח בזה ואמר כי אדרבה, "מי יתן כל עם השם נביאים כי יתן השם את רוחו עליהם", הלוואי שכולם יקבלו את ההשפעה ישר מהקב"ה כמוהו, ושמח הוא בזה ורוצה שיתרבה כבוד שמים.

זהו הענין של שלמות המידות שיכול להביא לקירוב הגאולה, ועל ידי תיקון המידות בשלמות כבר לא יהיה חורבן, אבל זה נגד הטבע, והדרך לתיקון המידות היא רק על ידי התורה תבלין, להוסיף כמה שיותר דבקות בתורה, וכפי שרואים על פניהם של אנשים שדבוקים בתורה שמידותיהם משתנות ויש להם פנים חדשות, וכשרואים בעלי תשובה לפני שחזרו בתשובה ואחרי שחזרו בתשובה, מכירים על הפנים שהם פנים אחרות לגמרי.

ושמעתי מעשה שהיה אצל מרן הגרי"ז זצ"ל שהכיר על פניו של אדם שלא היה שקוע בלימוד כהרגלו, כשהיו מתפללים אצלו כמה אברכים מתלמידי בנו הגרי"ד זצ"ל, ופעם אחת הכיר מרן הגרי"ז על אחד מהם שאינו שקוע בלימוד כרגיל, והגרי"ד התפלא שהרי הלה היה משתתף בסדרים ובשיעורים כרגיל, וכשביררו בזה נודע כי באותם ימים עבר אותו אברך דירה, וכידוע שזוהי טרדה גדולה התופסת את הראש, ואף על פי שהשתתף בסדרים כרגיל, הכיר עליו הגרי"ז שיש היסח הדעת מן התורה, כי אדם ששקוע בתורה פניו משתנות, והפנים מורים על הפנימיות. זהו כוח התורה שמשנה את מהות האדם.

עלנו לדעת כי הדבר המקדש ביותר זה דבקות בתורה, כמה שיותר דבקות בתורה, אך צריכים גם לדעת כיצד ללמוד, כי אם אדם כופה את עצמו ללמוד בלי טעם ומתיקות אין זה לימוד, וידוע שיש בימינו הרבה כאלה שהכריחו אותם ללמוד בילדותם, ועכשיו אינם מסוגלים ללמוד, יש גם בחורי ישיבות כאלה שלמדו מתוך כפייה, ועכשיו הם שונאים את הלימוד ואינם יכולים ללמוד, לכן צריכים ללמוד תורה מתוך מתיקות והנאה, כל אחד לפי הטבע שלו בצורה המתאימה לו שיהנה מזה.

ונסיים בעובדה שסיפר לי מנחם בכיתה ז', שהגיע לחיידר בתחילת השנה, וקיבל כיתה מופרעת מאד, ופעם אחת באמצע השיעור קם אחד מן הילדים ושרק בפיו, והוא המלמד לא התרגו אלא קרא בניחותא לאותו הילד ודיבר עימו במילים שהתקבלו על לבו, ומאז עד סוף השנה השתנה הילד לגמרי, ועכשיו בסוף השנה כתב הודאה למלמד על שלימד אותו שלא לעשות שטויות, כך בצורה של ידידות אפשר להשפיע על התלמידים.

**וכן כל אדם צריך לחנך את עצמו מתוך ידידות ואהבה, אהבת תורה ואהבת חסד, וככל שיותר עוסקים בתורה ובחסד, זוכים בזה לקדושה ולשלמות המידות, ומי שעושה כן מתקן את חטא החורבן. יהי רצון שנזכה כולנו לתקן את חטא החורבן!**



לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **שרה רוטברג** ע"ה

אשת חבר להגאון הגדול רבי **זלמן רוטברג** זצ"ל

נלב"ע ז' בתמוז תשע"א

ת.נ.צ.ב.ה.

ובאמת כתב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ג) וזה לשונו: "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה כגון זנות וגזל וגניבה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהם מן הכל צריך לחזור בתשובה, ואלו העוונות קשים מאותם שיש בהם מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם", עכ"ל. והיינו שהתשובה ממידות רעות קשה יותר מן התשובה ממעשים רעים, ואפילו רדיפת המאכלות ורדיפת הממון והכבוד שאינו מפריע לאף אחד, זה מידות רעות ופגם בנפש.

וצריך לשבור את התאוה הגשמית, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, ל) "כי כל זמן שהאדם הולך אחרי התאוה, נמשך אחרי תולדות החומר, וירחק מדרך הנפש המשכלת", כשאדם נמשך אחרי הגשמיות, כבר אין הרוחניות מושכת אותו, וצריך לדעת שכל צרכי גופו הגשמיים הם רק אמצעיים לעולם הבא, והוא אוכל וישן כדי שיוכל לתפקד כראוי, וכשהוא ישן בכוונה לשם שמים נקרא עובד השם בשנתו, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) "נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא", אם אדם חי עם חשבונות כאלה חיו מאושרים מאד, שהוא יודע כי הוא עוסק במצוה כל הזמן, והמחשבות האלה נותנות תענוג.

וכמו מי שלומד תורה ומתעמק ונהנה מבהירות הדברים הרי הוא מאושר שאין כמותו, ואפילו שיש חכמות אחרות יפות מאד כמו שאמרו (איכה רבה ב, ג) חכמה בגויים תאמין, אין זה מגיע ולא מתקרב לאושר בעולם הזה של הלומד תורה, כי התענוג של תורה אינו רק הנאת השכל, שנהנה ומתענג מהחשבונות היפים, אלא גם יש בזה קדושה שמושכת, וכמו שכתוב "ישמח לב מבקשי השם", והיינו מבקש תורה שנקרא מבקש השם כמו שמבואר בסוף ברכות (סג, ב), וביאר בסידור הגרי"א שיש לו שמחה מחמת עצם הביקוש וההשתדלות ללמוד, שזה מקיף אותו בקדושה, והקדושה משמחת אותו.

וכן ביאר ברוח חיים בריש אבות "כי בעת יעלה על רעיוני איש לעשות מצוה נעשה רישומו למעלה ומתעורר עליו אור מקיף מהקדושה וסוכך באברתו והאדם בתווך והוא לו לעזר ולסעד לגומרה כי הוא יושב כמו בגן עדן ממש מקום קדוש", והיינו שאם אדם חושב לעשות מצוה, מיד קדושת המצוה מקיפה אותו, והיא הנותנת לו כוח לגמור את המצוה, וכשאדם משתדל לעשות חסד מתוך אהבת חסד, עצם ההשתדלות לעסוק באהבת חסד בלי חשבונות של קנאה וכבוד, זה נותן הרגשה מאד נעימה.

ולפעמים יכול להיות אדם שאינו מושלם במידות, והוא עוסק בחסד, וכשרואה אדם אחר שגם עושה חסד, הוא מקנא בו ואינו מפרגן לו, ואם כך זוהי בעיה, כי אינו עוסק בחסד מתוך אהבת חסד אלא מאהבת הכבוד, ואפשר שהתחיל לעסוק בזה מתוך אהבת חסד, אבל אחרי שקיבל כבוד והגיע לידי ניסיון הכבוד, אזי הכבוד מושך אותו יותר מהחסד, ואם יש התנגשות בין הכבוד לחסד, הכבוד גובר על החסד, כך הוא טבע האדם.

אמנם יש אנשים שאינם כאלה ושונאים את הכבוד, יש כאלה שנולדו בלא משיכה לכבוד, ויש שהיו צריכים לעבוד על עצמם לתקן זאת, אני מכיר אנשים ששונאים כבוד, ואינם יכולים לסבול את הכבוד, וכשמכבדים אותם הם מתביישים ומרגישים הרגשה לא נעימה, מי ששונא את הכבוד, כשהוא רואה עוד אדם אחר שעושה מעשים טובים ומצליח כמותו, הוא שמח ומפרגן לו, אדרבה שיתרבה החסד, ויעשו עוד חסד ועוד חסד.

וכמו שמצינו כשהיו אלדד ומידד מתנבאים במחנה, ויהושע בא למשה רבינו ואמר "אדוני משה כלאם", והשיב משה ואמר לו "המקנא אתה לי? ומי יתן כל עם השם נביאים כי יתן השם את רוחו עליהם", וביארו המפרשים שם שכל הנביאים קיבלו השפעתם ממשה רבינו,